

Magyar Képzőművészeti Egyetem Doktori Iskola

Paizs László stíluskorszakainak elemzése

DLA értekezés tézisei

Barabás Márton

2011.

Témavezető: Maurer Dóra professor emeritus

Paizs László pályája mindig érdekelt, jelentős művészek tartom. Életművének alakulása érdekes, tanulságos. Éreztem, és ma is érzek bizonyos párhuzamosságokat az ő stílusváltásai és az enyémeink között. Megkönnyíti a dolgomat, hogy viszonylag korán találkozhattam a műveivel és személyesen vele is. A doktori fokozat megszerzésére készülve úgy döntöttem, hogy róla írom a disszertációt.

1. Paizs László 1964-ben a Velencei Biennálén találkozott az ott kiállított amerikai és belga pop art művészek műveivel. A találkozást követően néhány évvel pop art művekkel jelentkezett 1971-ben a Fényes Adolf Teremben rendezett kiállításán.

Első tézisemben ezt a közismert tényt kívánom pontosabbá tenni. Kutatásom szerint Paizs az 1964-es biennálén az amerikai pop art absztrakt expresszionizmushoz közeli képviselőinek a munkáit láthatta. A belga pavilonban az art brut irányzathoz sorolható művekkel találkozhatott. A biennále festészeti nagydíjasa Robert Rauschenberg, a szobrászati nagydíjas a magyar származású, Svájcot képviselő Kemény Zoltán volt, akit szintén az art brut-höz kapcsolnak a kritikák. Az egész paizsi életműre hathatott az olasz filmrendező, Michelangelo Antonioni *Zabriskie Point* című filmje. Paizs a francia Nouveau Realism képviselőinek, – főként Armannak – a munkáival később, saját kísérleteinek megkezdése és első jelentős műveinek a létrejötte után találkozott.

2. A stílusirányzatok sematikus, leegyszerűsítő meghatározása helyébe árnyaltabb definíciókat javaslok. Nem tekintem tipikus szocreál műveknek a korai Paizs mozaikokat. Az 50-es évek leckefelmondó, narratív szocreáljával szemben a 60-as évek építészethez kötődő stilizált ember- és helyzetábrázolását az előbbitől eltérő művészeteszmény megvalósulásának tartom. A riportokban, visszaemlékezésekben előforduló néhány félreérthető stílus-meghatározás forrása maga Paizs László. Ezeket a megnevezéseket a kritikák és elemzések olykor változtatás nélkül átvették. Ilyen a gyakran emlegetett posztimpreszionizmus és a szocreál.

3. Paizs számára fontos vezérelv volt, hogy az aktuális művészeti főcsapással szinkronba kerüljenek munkái. Erre először a pop art és art brut jelenségcsoporttal történt találkozás után került sor. A 70-es évek közepén a pop artos művek helyett geometrikus, szerkezetes műveket kezdett készíteni. Paizs ezzel a korszakával aratta a legszélesebb értelemben vett elismerést. Melléálltak a dogmatizmussal szembeni utóvédharcot vívó modernista szellemű művészettörténészek. A 2000-ben rendezett életmű-kiállításból ez a műcsoport a művész kérésére mégis kimaradt. A sajtókritikákban és például Frank János elemzésében a geometrikus műveit megelőző korszakát kevésbé tartották fontosnak, mint a kikristályosodott strukturális plasztikákat. Ugyanez történt a későbbi művekkel is. Paizs nem kívánt önmaga ikonjává válni. Művészi továbblépéséhez szüksége lehetett arra, hogy az előző korszakát zárójelbe tegye.

4. Tézisemben felhívom a figyelmet arra, hogy a Második Világháborút követő fordulat évtől (1948) kezdődő művészet történetét nem lehet csak az úgynevezett ellenkultúra bemutatásával leírni. Romsics Ignác történész koncepcióját elfogadva szeretném felhívni a figyelmet arra a kulturális teljesítményre, ami a két konszolidáció idején létrejött Magyarországon. Paizs László életművének egy jelentős része a 60-as évek közepétől, végétől fokozatosan megvalósuló, ellentmondásokkal teli kultúrpolitikai konszolidáció idején jött létre. (A másik a Bethlen István nevével jelzett konszolidáció 1921-től). Műveivel a „támogatott, tiltott, túrt és támogatott” stációkat járta végig. A geometrikus, köztereken is megjelent szobrászata a rendszer legitimálásának egyik eszközévé vált. Későbbi, társadalomkritikai hangvételű művei ellentmondásba kerültek a geometrikus szobrokban megtalált harmóniával. Talán ezért is lett utóbb önmaga számára zavaró, a kiállításokról, összegző kiadványokból kihagyandó ez a geometrikus korszak. Két évvel halála után immár időszerűnek tartom az egész életmű áttekintését és elemzését.

Dolgozatomban foglalkozom a teljes alkotói pálya alakulásával. Mivel több alkotói korszakra tagolható ez az életmű, lehetőség nyílik a hatások és az egyéni hang megtalálásának és módosulásának a bemutatására. A visszatekintő kiállításokból és kiadványokból kimaradtak a korai, köztérre került mozaikok, melyeket az életmű részének tekintek. Ezek a kései, az 1983-tól kezdődő periódus előzményének is felfoghatók. Ahol indokolt, érzékeltetem azt a történelmi környezetet is, ami Paizs László sorsát és művészetét befolyásolhatta.